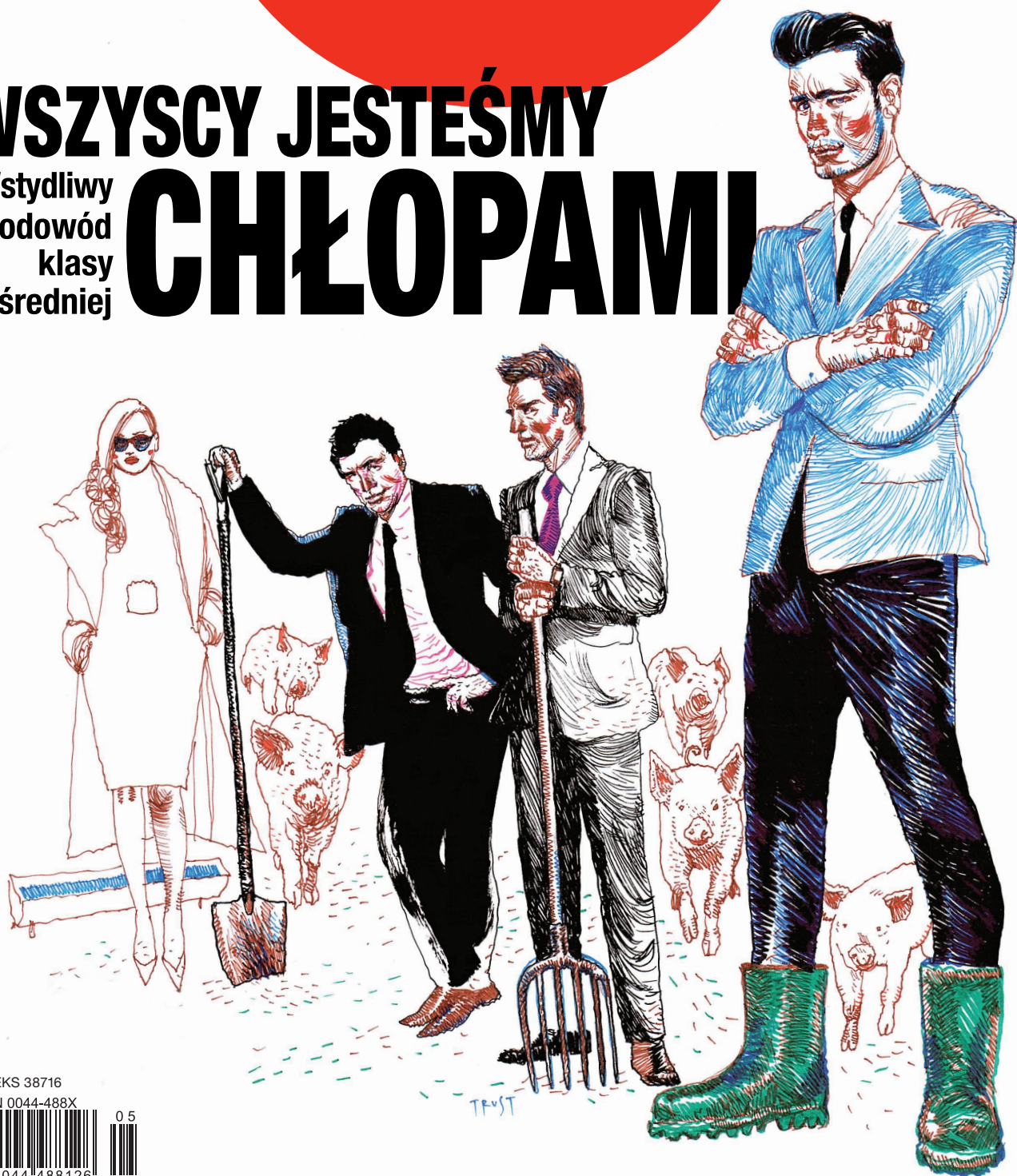

cena 19,90 zł | VAT 5%
nr 684
MAJ (5) 2012
NAKŁAD 2100 egz.

ZNAM

MIESIĘCZNIK

WSZYSCY JESTEŚMY Wstydlivy rodowód klasy średniej CHŁOPAMI

INDEKS 38716

ISSN 0044-488X

0 5

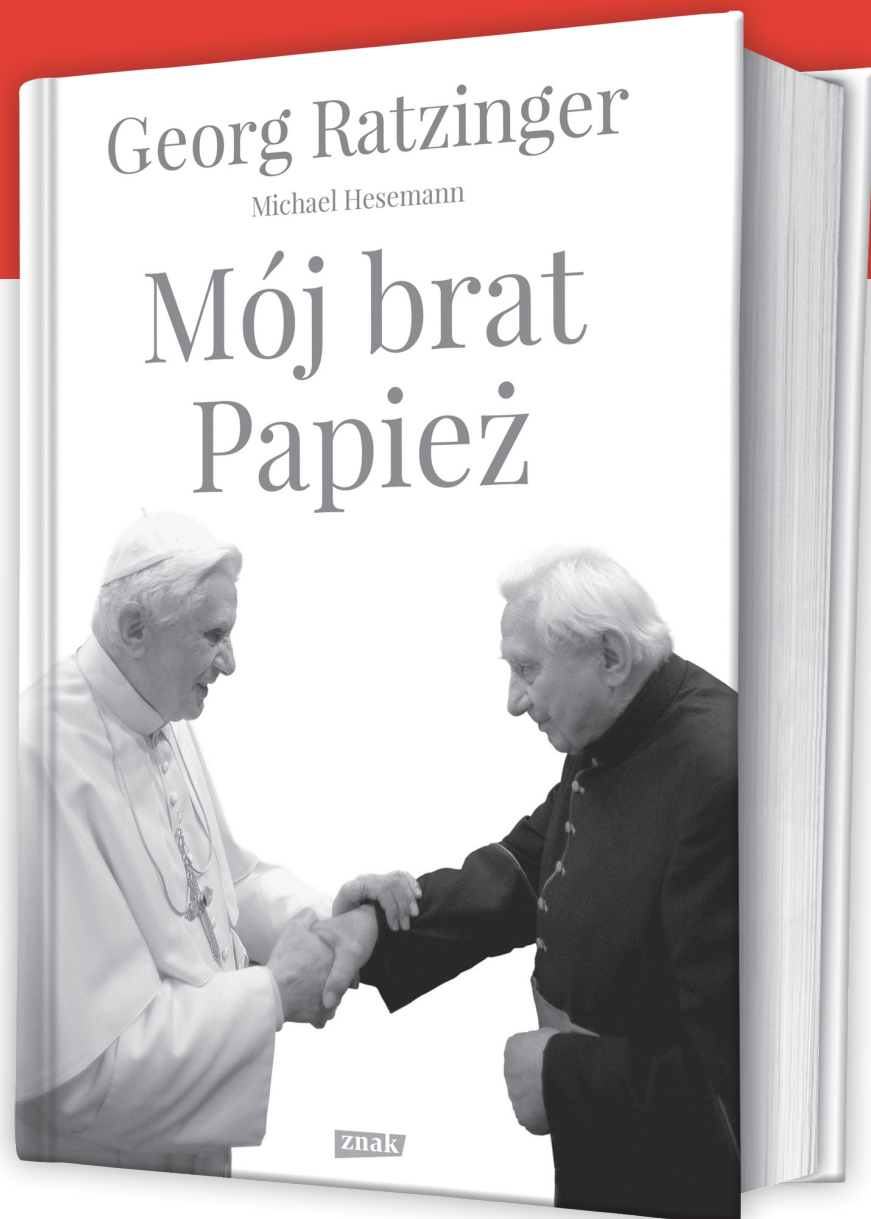
9 770044 488126

W IMIĘ BOGA – czy przemoc
jest wpisana w naturę religii?

MONOPOLIZACJA ATEIZMU
przez Janusza Palikotą

POEZJA SZYMBORSKIEJ
– co wiersz, to problem

NAJBARDZIEJ OSOBISTY PORTRET BENEDYKTA XVI

Tylko Georg Ratzinger zna wszystkie przyzwyczajenia i tajemnice swojego młodszego brata – Josepha. Dzięki temu powstała jedyna w swoim rodzaju biografia Ojca Świętego – Benedykta XVI.

autoportret

PISMO O DOBREJ PRZESTRZENI

TOŻSAMOŚĆ PO '89

1[36]/2012

Spróbujmy spojrzeć na ubiegłe dwie dekady i zastanowić się, co było dobrego i mniej dobrego w ostatnich latach i co możemy zrobić teraz.

Tożsamości odcisniętej, wyraźnej, drażniącej w przestrzeni po 1989 roku w Europie

Środkowej poświęcony jest najnowszy numer „Autoportretu”, w którym:

- Ewa Rewers próbuje uchwycić miejską tożsamość w tranzyście,
- Andrzej Duda, Leszek Jodliński, Tomasz Nawrocki, Dorota Leśniak-Rychlak i Anna Syska dyskutują o współczesnej architekturze śląskiej,
- Anna Rumińska konfrontuje z sobą mieszcza i miastowego,
- Jana Tichá opisuje kamienny modernizm i wizualną słabość w czeskiej architekturze ostatnich dwóch dekad,
- Jurko Prochaśko pyta o potrzebę bycia Środkowoeuropejczykiem.

Wydawca
mik

Małopolski Instytut Kultury
www.mik.krakow.pl

Instytucja Kultury
Województwa
Małopolskiego

Czasopismo dostępne
w salonach empik
i w prenumeracie

www.autoportret.pl

TEMAT MIESIĄCA:
POLSKA PO CHŁOPSKU

Polskie społeczeństwo ma chłopską genealogię. Na jakich symbolach zbudowana jest nasza tożsamość? Czym się charakteryzuje wiejska mentalność? Czy pozostajemy pod jej wpływem? Jakie znaczenie ma nasz rodowód dla kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego?

- 8 Zapomniana genealogia Polaków, *Marta Duch-Dyngosz*
- 14 Jesteśmy potomkami chłopów, *Z prof. Jackiem Wasilewskim rozmawia Marta Duch-Dyngosz*
- 18 Wychodzenie z prowincji, *Z prof. Andrzejem Mencwalem rozmawia Dominika Kozłowska*
- 22 Życie w stanie natury, *Piotr Kosiewski*
- 26 **Fotoreportaż:** Młodzież na wsi, *Ula Klimek*

DEBATY

Regularnie docierają do nas doniesienia o starciach i prześladowaniach motywowanych religijnie. Czy jednak ich źródła można sprowadzić do samych różnych wyznaniowych? Czy religia jest z natury konfliktogenna?

- 34 Cierpienie nie ma wyznania, *Z ks. prof. Krzysztofem Kościelniakiem rozmawia Marzena Zdanowska*
- 41 Nigeryjski przyzmat, Konflikty religijne w zachodniej Afryce *ks. Stanisław Grodz SVD*
- 46 Bliskowschodni kocioł, *Z Ignacym Nasalskim rozmawia Agnieszka Gołkowska*
- 52 *Laïcité négative* i monopolizacja ateizmu przez Janusza Palikota? *Cezary Kościelniak*
- 56 Społeczeństwo obywatelskie jest drogą Kościoła, *Miłosz Puczyłowski*

IDEE

W Kościele coraz częściej słychać głosy za zniesieniem celibatu. Wśród zwolenników zmian są setki księży, wiele osób świeckich a także przedstawiciele hierarchii. Historycy i teologowie badają przeszłość tej tradycji i stawiają pytania o jej przyszłość

- 62 Kontrapunkt na temat celibatu, *Józef Majewski*
- 68 Dach, nie fundament, *Z ks. Jerzym Krawczykiem rozmawia Marzena Zdanowska*
- 73 Celibat, czyli jedną nogą w Królestwie, *Dariusz Kot*
- 79 Co Bóg złączył, człowiek niech nie rozdziela, *Piotr Kaznowski*

LUDZIE – KSIĄŻKI – ZDARZENIA

Istnienie „zanadto w jednej osobie” – główne strapienie i zdumienie Szymborskiej – niekiedy jedynie poezja uczynić może mniej oczywistym. Nasuwa się więc pytanie: kim jest Szymborska – bohaterka swoich wierszy?

- 90 Wiselka, *Urszula Koziół*
- 92 Niewidzialny łańcuch, *Wojciech Bonowicz*
- 96 „Może być bez tytułu”, *Justyna Bargielska*
- 100 Co wiersz, to problem. O tłumaczach i tłumaczeniach, *Anna Bikont, Joanna Szczęśna*
- 106 Wzajemność w poezji, *Justyna Siemienowicz*
- 110 Raport o stanie nieufności, *Marzena Zdanowska*
- 113 Te małe. Rzecz o swobodzie nazywania, *Agnieszka Goławska*
- 116 W obronie przewrotu kopernikańskiego, *Wojciech Czabanowski, Błażej Skrzypulec*
- 120 Marionetki, sny i nadzieja, *Krzysztof Wołodźko*
- 126 W kręgu pop-artu?, *Bernadeta Stano*

STAŁE RUBRYKI

- 86 **Janusz Poniewierski:** Sesja trzecia: 1964
- 124 **Jerzy Illg:** Mój przyjaciel Hass, moja miłość Kalifornia

FOT. ADAM GOLEC / AGENCJA GAZETA, PHILIPPE LISSAC/GODOING/CORBIS, ULA KLIMEK

ul. Tadeusza Kościuszki 37, 30-105 Kraków
tel. (12) 61 99 530, fax (12) 61 99 502
www.miesiecznik.znak.com.pl
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl

REDAKCJA: Marta Duch-Dyngosz, Dominika Kozłowska (REDAKTOR NACZELNA), Janusz Poniewierski, Adam Puchejda, Justyna Siemienowicz, Marcin Sikorski, Krystyna Strączek, Karol Tarnowski, Magdalena Wojacek (sekretarz redakcji), Henryk Woźniakowski, Marzena Zdanowska

ZESPÓŁ: Wojciech Bonowicz, Bohdan Cywiński, Tomasz Fiałkowski, Tadeusz Gadacz, Jarosław Gowin, Stanisław Grygiel, ks. Michał Heller, Wacław Hryniewicz OMI, Piotr Kłodkowski, ks. Jan Kracik, Janina Ochojska-Okońska, bp Grzegorz Rys, Marek Skwarnicki, Władysław Stróżewski, Stefan Wilkanowicz, Jacek Woźniakowski

WSPÓŁPRACA: Jacek Maj, Cezary Kościelniak, Jolanta Prochowicz, Miłosz Puczyłowski

OPIEKA ARTYSTYCZNA:
Władysław Buchner

PROJEKT GRAFICZNY PISMA:
Marek Zalejski/Studio Q

PRODUKCJA: Beata Czarkowska, Barbara Gąsiorowska, Agnieszka Goławska, Urszula Horecka, Anna Szczepańska-Krasoń

DRUK: Drukarnia Colonel, Kraków, ul. Dąbrowskiego 16

REKLAMA: Marcin Sikorski, tel. (12) 61 99 500, e-mail: sikorski@znak.com.pl

PRENUMERATA: Joanna Dyląg, tel. (12) 61 99 569, e-mail: dylag@znak.com.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania i skracania. Redakcja nie odpowiada za treść zamieszczanych ogłoszeń. Rozpowszechnianie redakcyjnych materiałów publicystycznych bez zgody wydawcy jest zabronione.

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu operacyjnego „Promocja czytelnictwa. Rozwój czasopism kulturalnych”

DOMINIKA KOZŁOWSKA

Kościół obywatelski

Zetrzeć kły ateizmu – taki tytuł nosi artykuł opublikowany w „Naszym Dzienniku”, komentujący fakt powołania parlamentarnego zespołu przeciwdziałania ateizacji. Podczas gdy jedni podejmują instytucjonalną walkę z dyskryminacją ludzi wierzących i wartości chrześcijańskich w życiu publicznym, inni wzywają do przecięcia pępowiny łączącej polski Kościół i parlament: „Wygłada na to, że zamiast demokracji uczestniczącej mamy demokrację rynkowo-konkordatową” – czytamy w tegorocznej „Gazetce Manifowej”. Reaktywny charakter takich działań i brak propozycji pozytywnych rozwiązań skazują uczestników tego konfliktu na bezowocną wymianę argumentów, na dłuższą metę wyniszczającą dla każdej ze stron.

Obserwując tylko tę część dyskusji, chętnie relacjonowaną przez ogólnopolskie media, można odnieść wrażenie, że nie ma w Polsce środowisk zdolnych do zaproponowania alternatywnego sposobu podejścia do problemu. Tymczasem pomiędzy Manifą a powołaniem nowej komisji parlamentarnej, w dniach od 16 do 18 marca br. odbywał się IX Zjazd Gnieźnieński, w którym wzięło udział ponad 1000 chrześcijan z Polski i Europy, działaczy wspólnot i organizacji społecznych, także funkcjonujących w instytucjonalnych ramach Kościoła. W tym numerze miesięcznika „Znak” publikujemy przesłanie uczestników Zjazdu.

Można dziś spotkać się z opinią, że skoro Kościół w Polsce jest z tak wielu stron atakowany, w odpowiedzi na to katolicy powinni się stać znakiem sprzeciwu wobec coraz bardziej wrogiego im świata. Wbrew tej postawie, w dyskusjach toczonych podczas Zjazdu powracało przekonanie, że Kościół powinien być raczej znakiem zaangażowania i otwartości, biorąc współodpowiedzialność za budowanie społeczeństwa obywatelskiego, w którym może się rozwijać każdy człowiek i cały człowiek.

Warto spojrzeć na to spotkanie także w szerszym wymiarze. Przesłanie Zjazdu wpisuje się dość dobrze w temat konfliktów religijnych, który podejmujemy w tym miesiącu w dziale „Debaty”. Obywatel to człowiek, który nie szuka wroga, ale stara się w różnorodnym społeczeństwie odnajdywać to, co ludzi może łączyć, a nie dzielić. Obywatelskie zaangażowanie i budowanie kultury praw człowieka może się okazać skutecznym antidotum na instrumentalne wykorzystywanie religii do antagonizowania grup wyznaniowych i społecznych.

Pozostaje jednak pytanie: czy Kościół obywatelski może stać się atrakcyjną wizją dla szerszej grupy katolików? Czy głos rozsądku i szczerzej ewangelizacji ma szansę wziąć górę nad językiem podziałów? ■

IX ZJAZD GNIEŹNIEŃSKI

16-18 marca 2012 r.

Święty obywatel to dobry obywatel

Przesłanie końcowe IX Zjazdu Gnieźnieńskiego

1. Społeczeństwo obywatelskie potrzebuje chrześcijan, a chrześcijanie powinni się angażować w jego budowanie. Odkrywaliśmy to na nowo podczas IX Zjazdu Gnieźnieńskiego. Chrześcijanie i wyznawcy innych religii mają do odegrania niebagatelną rolę w wypełnianiu europejskiej idei obywatelską treścią.

Wiara nie jest dla nas ucieczką od świata, lecz motywacją do służby i zaangażowania. Czyniąc nasz świat bardziej ludzkim, chcemy, aby bardziej odpowiadał on godności człowieka, godności dzieci Bożych, którymi jesteśmy.

Wbrew pojawiającym się dziś tendencjom, nie możemy ograniczać naszej wiary do prywatności. Dla nas bowiem jest ona sprawą głęboko osobistą, ale nie prywatną. Pragniemy dzielić się nią, chcemy ją publicznie wyrażać i przeżywać. Współczesne społeczeństwa potrzebują ludzi o wrażliwym sumieniu, potrafiących wybierać

dobro i odróżniać je od zła. Jesteśmy głęboko przekonani, że człowiek wierzący – święty obywatel – to dobry obywatel.

2. Kryzys, którego doświadczamy dziś w Europie, w naszym przekonaniu zaczyna się w sferze ducha. U podstaw kryzysu gospodarczego tkwi kryzys poczucia sensu i kryzys wartości, brak etyki w życiu ekonomicznym. Motorem rozwoju społeczeństw nie może być niepohamowana konsumpcja, i to na kredyt.

U podstaw kryzysu zaangażowania obywatelskiego tkwi natomiast osłabienie motywacji do pracy na rzecz innych. Dla odrodzenia tej motywacji nieodzowne wydaje się nam ożywienie wiary w Boga, który jest Miłością i dał nam przykazanie miłości bliźniego, także miłości nieprzyjaciół. Rozumiemy to przykazanie jako wezwanie do służby, do wolontariatu,

do pracy społecznej. Nie możemy pozostawać obojętni wobec biedy, krzywdy i niesprawiedliwości, które dotyczą bliźnich. Aby żyć – siebie samego trzeba dać. W Europie głos chrześcijan słabnie. Nie dlatego, że przesłanie Ewangelii straciło na aktualności, lecz z powodu niedostatecznego świadectwa wyznawców Chrystusa.

3. Niepokoi nas przyszłość Europy. Proces integracji europejskiej niebezpiecznie odrywa się od obywateli, których dobru ma służyć. Obywatele natomiast coraz słabiej utożsamiają się z biurokratycznymi strukturami swoich państw i Unii Europejskiej. Martwią nas narastające tendencje do czynienia nieładu moralnego normą współczesnego społeczeństwa. Niepokój budzi rosnące u wielu Europejczyków poczucie marginalizacji.

Apelujemy do przywódców politycznych, aby zwłaszcza w czasach kryzysu wsłuchiwali się w potrzeby i głosy obywateli. Oczekujemy, że ci, którzy kierują narodami, staną na wysokości zadania oraz że sami będą dla obywateli przykładem cnót, które chcieliby propagować. Europa pogrążona w kryzysie potrzebuje dziś prawdziwych mężów stanu, potrafiących wznieść się ponad perspektywę zbliżającej się kolejnej kampanii wyborczej. Zachęcamy do odrzucenia eksperymentów w sferze wartości i do większej troski o najbardziej potrzebujących.

4. Zgromadziliśmy się w Gnieźnie u grobu św. Wojciecha – patrona Kościoła jeszcze niepodzielonego – jako chrześcijanie różnych

wyznań. Połączyły nas wspólne modlitwy i dyskusje. Do naszych debat zaprosiliśmy także przedstawicieli innych religii i światopoglądów.

W ten sposób potwierdzamy, że pragniemy Europy bardziej chrześcijańskiej – co oczywiście nie znaczy: Europy tylko dla chrześcijan. W pluralistycznym społeczeństwie chcemy współdziałać dla wspólnego dobra ze wszystkimi ludźmi dobrej woli, a zwłaszcza z wyznawcami innych religii monoteistycznych – judaizmu i islamu – dając świadectwo wiary w to, że Bóg chce pokoju między wszystkimi swymi dziećmi. Naszym wspólnym zadaniem jest obrona wartości etycznych, bez których cywilizowany świat nie będzie istnieć.

Do wszystkich chrześcijan apelujemy o większe zaangażowanie na rzecz budowy otaczającego nas świata w duchu wartości, jakie wyznajemy. Chrześcijańskie zaangażowanie realizuje się nie tyle w murach świątyni, ile w przepajaniu życiu publicznego, polityki nie wyłączając, zasadami płynącymi z Ewangelii. W europejskiej debacie publicznej nie może zabraknąć wspólnego głosu chrześcijan. Będziemy dążyć do pogłębienia takiej współpracy w skali naszego kontynentu.

5. Jak uczył nas Chrystus, chrześcijanie mają być solą ziemi. Podczas IX Zjazdu Gnieźnieńskiego szukaliśmy odpowiedzi na pytanie, co to znaczy w praktyce. Chcemy pamiętać, że każdy człowiek jest ważny, że każdy człowiek jest potrzebny, że każdemu trzeba pomagać i od każdego trzeba wymagać – a najwięcej od samych siebie.

Ogrodek piwny na Warszawskiej Woli. | FOT. TOMASZ WIECH/FORUM

Polska po chłopsku

Rodowód większości Polaków jest chłopski, a nie szlachecki.

A jednak tę pamięć o naszych korzeniach uporczywie wypieramy. Czyżby nowoczesne i mieszkające w miastach społeczeństwo polskie, które dawno ma za sobą czasy transformacji, nadal trawiła chłopofobia? W jaki sposób wstydliwie skrywana chłopska genealogia wpływa na współczesną wspólnotę obywatelską?

Na razie łatwiej mierzyć się z tym pytaniem za pośrednictwem obrazów filmowych czy teatralnych.

Być może jednak dadzą one także impuls do otwartej rozmowy na ten temat? Najwyższy czas, by ją podjąć